

Nyholms skandse. Fra kystfort i ruiner til levende samlingspunkt¹

av Ola Sæther

Nyholms skandse er et kystfort fra Napoleonstiden ved havneinnløpet til den nordnorske byen Bodø. Av ca 100 provisoriske kystfort som ble bygget på Norskekysten under sjøkrigen mot England 1807-14 er fortet på Nyholmen i dag det eneste som kan presenteres i noenlunde komplett stand med voller, murer og kanoner. Ingen Peter-Paulfestning verken av format eller tradisjon, men en vesentlig del av Bodøs identitet, nær knyttet til byanleggets begynnelse. Fortet er også et minne om gode relasjoner mellom Nordnorge og Nordrussland.

Under sjøkrigen mot England var Bodø, eller Hundholmen som stedet het den gang, den viktigste opplagplass for russisk korn på Nordlandskysten. Kornforsyningene fra Russland i krigsåra bidro vesentlig til å berge Nordnorge fra hungersnød under krigen, da engelskmennene blokkerte tilførselen fra Sørnorge og Danmark. Engelske krigsskip jaktet også på kornskutene fra Kvitsjøen, og angrep nordnorske havner. Men Hundholmen ble ikke angrepet, vi får tro det var fortet som holdt engelskmennene unna, slik at kornlagrene og faktoriet kom uskadd fra krigen.

Den eneste gang skansen var i kamp var fem år etter at krigen var slutt, i en batalje mot engelske smuglere i februar 1819. Denne affæren, som senere ble kjent som "*Bodøsaken*", fikk internasjonale ringvirkninger, og førte til varige komplikasjoner i forholdet til Sverige.

Bodø fikk bystatus i 1816, men framstår i dag som en ny by. Det meste av den gamle bebyggelse ble ødelagt under tyskernes angrep i 1940, resten forsvant under gjenoppbyggingen og moderniseringen etter krigen. Fortet på Nyholmen er i dag det eneste byggverk som er bevart fra tiden da byen ble grunnlagt.

Da arbeidet for bevare og bygge opp skansen på Nyholmen ble tatt opp på 1960-tallet framsto anlegget som en ruin. Selve gjenoppbygginga begynte for ti år siden, høsten 1994. Det var historieinteresserte entusiaster i lokalsamfunnet som først tok initiativet til bevaring av skansen, som senere organiserte seg i en forening og utførte gjenoppbyggingen. Inntil 50 personer har vært med. Midler til materiell og utstyr er for det meste skaffet tilveie ved inntekter fra omvisninger, arrangementer og utleie, ved gaver fra private og firmaer, og bare i mindre grad fra det offentlige. Dette er naturligvis helt i tidens ånd med privatisering og offentlige innsparinger, men også i pakt med norsk "dugnadstradisjon".

¹ Innlegg til konferansen Skandinavskija tsjtenija, Sankt-Peterburg, mars 2005.

Men i dag er fortet på det nærmeste gjenoppbygd med voller og kanoner, og er blitt et landemerke ved innseilinga til Bodø havn. Et populært utfartssted både for tilreisende og byens borgere. Frivillige kanonmannskaper i tidsriktige uniformer sørger for salutt på høytidsdager og ved arrangementer. Det må her nevnes at storparten av uniformene til kanonmannskapene er sydd av et firma i St. Petersburg.

Jeg har vært med i arbeidet for å bevare Nyholmen skanse nesten helt fra jeg ble ansatt som konservator ved Nordland Fylkesmuseum i slutten av 1960-åra, som museumsansvarlig for prosjektet, men også som frivillig dugnadsarbeider, og som leder av de uniformerte kanonérene på skansen. Det har vært både morsomt og faglig interessant, og jeg er glad for å få presentere skansen og gjenoppbyggingsprosjektet.

Handelsstedet Hundholmen

Bodø har i dag 45.000 innbyggere, og er administrasjonssentrum i Nordland fylke, det sørligste av de tre nordnorske fylker.

Begynnelsen til kjøpstaden Bodø var handelsstedet (faktoriet) som kjøpmenn fra Trondhjem etablerte på Hundholmen ytterst på Bodøhalvøya i 1803. Handelsstedet drev fra 1804 også med utførsel av fisk direkte til land i Middelhavet. Under krigsåra 1807-14, med engelsk blokade av Norskekysten økte handelsstedets betydning. Hundholmen ble viktig som havn og støttepunkt for forsyningsfarten og som opplagplass for kornforsyninger fra Kvitsjøen.

I oppgjøret mellom England og Napoleons Frankrike ble Danmark-Norge som en lus mellom to negler. Den engelske blokaden hindret forsyninger sjøveien fra Danmark til Norge. Særlig i Nordnorge var selvforsyningsgraden liten, landsdelen var helt avhengig av kornforsyninger utenfra.

For å berge situasjonen i Nordnorge ble det gjort store statlige innkjøp av russisk korn for utskipning fra Arkhangelsk. Byene Bergen og Trondheim stilte tilstrekkelig med skip, og Staten åpnet for krigsassuransé av farten på Arkhangelsk med gunstige satser. For å kunne gjøre flere turer mens Kvitsjøen var isfri ble skipene losset i Hammerfest, og på Hundholmen, det eneste sted i Nordland med store nok lagerbygninger. Alt i 1808 ble flere tusen tonn korn lagret på Hundholmen. Hit kom bøndene fra distriktene omkring etter korn, og også skip fra byene sørpå. I gjennomsnitt var det 2-300 skipsanløp årlig til Hundholmen mens krigen varte. Hundholmen hadde en god havn, men det var ingen beskyttende skjærgård, og farlig åpent farvann for fiendtlige krigsskip.

Skansen på Nyholmen.

Etter de engelske angrep sommeren 1809 på Hammerfest og andre steder på Finnmarks- og Murmankysten besluttet Generalkommandoen i Trondhjem å befeste Hammerfest og Bodø.

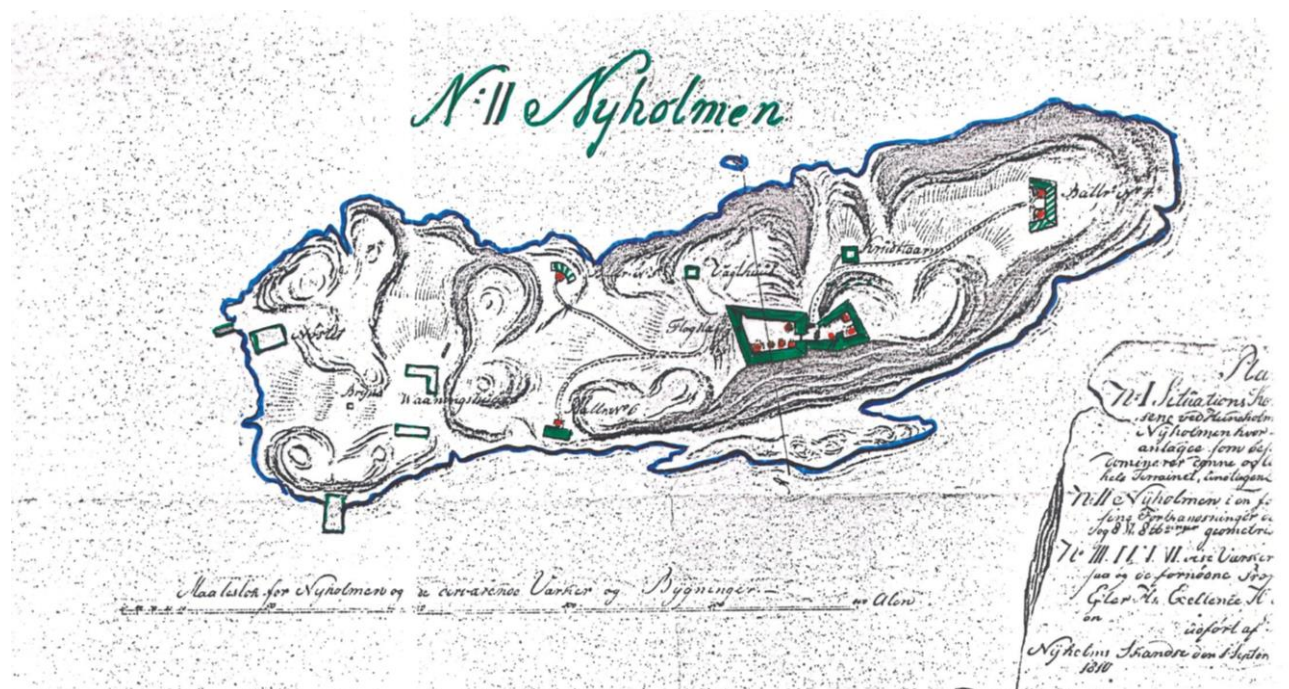
I januar 1810 ble ingeniørkaptein Christian Fredrik Friis sendt nordover fra Trondheim for å lede arbeidet, og sammen med ham premierløytnant i marinen Johan Lund, begge dansker i midten av tjuåra. Friis hadde deltatt i slaget på Reden i 1801

og hadde etter krigsutbruddet ledet befestningsarbeider i Sørnorge, Lund hadde hatt kommando på kanonbåtavdelinger, og deltatt i flere trefninger til sjøs.

Friis valgte å konsentrere sitt forsvarsanlegg på toppen av den lille øya Nyholmen, like ut for indre havn på Hundholmen. Herfra kunne kanonene kontrollere både handelsstedet og alle havneinnløp. 10 mellomstore kanoner, redskaper og bygningsmaterialer kom med skip fra Trondheim, amtmannen i Nordland og fabrikkens bestyrer sørget for mannskaper til skansen, inntil 150 mann. Arbeidet gikk raskt unna, allerede i august sto skansen ferdig, med et hovedverk på øyas høyeste del, og tre lavere plasserte batterier, ett mot nordre innløp, ett mot havna og ett mot innseilingen i vest. Besetningen var en håndfull underoffiserer og musketerer fra de nasjonale regimenter i Trondhjem, og 100-150 utskrevne fiskerbønder fra kystdistriktene.

Tjenesten på fortet i krigsåra gikk med vakthold og øvelser, i vinterhalvåret ble de utskrevne mannskapene sendt heim. Engelske krigsskip viste seg ikke i farvannene rundt Hundholmen, og fortet kom ikke i kamp. Men underernæring og sykdom krevde sine offer blant mannskapene. Landsdelen ble hjemsoekt av misvekst i krigsåra, og 1812 er kjent som det kanskje verste nødsåret i nordnorsk historie. En høytidelig anledning var det i april 1814 da besetningen samlet seg for å avsi eden til regenten Christian Frederik og det frie Norge.

Et halv år senere var vi igjen i union, denne gang med Sverige, men på like vilkår og med vår nye frie konstitusjon i behold. Skansen ble i 1815, et år etter freden, overført til de lokale sivile myndigheter.

Nyholmen med skanseanlegg og bygninger

Originaltekst: No II. Nyholmen i en forstørret Maaalestok med sine Forskandsninger der ere besatte med 2 12 pundinger og 8 8 pundinger geometriks nøie opmaalt.

Bodø etter Englandskrigen

I de første åra etter at Bodø ble kjøpstad i 1816 var imidlertid bysamfunnet en meget beskjedent affære. Ennå i 1825 bodde det bare 210 personer her, men blant disse var mange yrker representert. Flere var tilflyttede utlendinger. Kjøpmann Karl Johan Gerss, som kom fra storhertugdømmet Finland leide seg brygger på Nyholmen, og ble i 1818 Bodøs første handelsborger. Faktoriets bestyrer Kristian Jakhelln som fikk borgerskap samme år som Gerss kom fra Danmark. Omkring 1820 var det også tre engelske kjøpmenn i byen.

En av Bodøs første innbyggere var en russisk sjømann, Ivan Mikhailovitsj Tisjov (Kisjov?), opprinnelig fra Moskvatraktene. Det fortelles at han kom hit ved en misforståelse. Han skulle egentlig til New Holland i Australia hvor han hadde funnet seg en kjæreste. En gang hadde han mønstret av i London og gikk rundt i dokkene for å finne hyre på et skip som skulle til Australia. Her traff han Karl Johan Gerss som lå seilklar for Nordnorge. *"Are you going to New Holland?"* ropte Tisjov. *"Yes. I am going to New Holmen"*, svarte Gerss, enten han nå hørte dårlig eller manglet en mann om bord.) Tisjov ble et vel ansett medlem av bysamfunnet. Han giftet seg med ei svensk jente som nettopp var kommet til byen, og etablerte seg som håndverker. Tisjov døde i 1871, over 90 år gammel.

Skanse i forfall

Skansen på Nyholmen ble endelig nedlagt i 1835 og kanonene ført tilbake til arsenalet i Trondhjem. Innen århundrets utgang var det meste av vollene nærmest jevnet med jorden.

Lokal tradisjon forteller at stein fra skansen ble husmurer i Bodø og også byggematerial til det første innseilingsfyret til Bodø havn som ble bygget på Nyholmen i 1875. Torv og jord ble til potetåker for fyrvokteren. Fra begynnelsen av 1900-åra kom det mer bebyggelse på Nyholmen, kulldepot for dampskipsfarten, brygger, verksteder og oppsynsmannsbolig for Statens fyrvesen.

Under okkupasjonen 1940-45 hadde tyskerne stillinger for luftvernskyts her ute. Okkupasjonsmakten etablerte seg med betydelig styrke i Bodø, marinebase, flyplass med jagerfly som angrep de allierte konvoiene på Murmansk, kystbefestninger som dekket innløpet til Saltenfjorden, en garnison på ca 2000 mann, tvangsarbeidere fra mange land, fangeleirer for ca 2000 sovjetiske krigsfanger.

Etter krigen kom det bru og vegforbindelse til Nyholmen, østre del ble industriområde. Da terrenget her ble sprengt ut og planert for bygging av en stor maskinfabrikk, forsvant resten av de gamle brygger og kaier fra 1800-åra.

På midten av 1960-tallet hadde både maskinfabrikken og Bodø havnevesen behov for arealutvidelse og for fyllmasse, og det ble fremmet forslag om å sprengte bort ennå en del av Nyholmen, haugen med det gamle fyrhuset fra 1875.

Men nå var verneinteressene i Bodø blitt alarmert, og rykket ut for bevaring av Nyholmen som friområde og skansen og fyrhuset som kulturminner som måtte bevares for ettertiden.

Nyholms skanse som kulturminne

Skansens historie ble første gang presentert i Axel Coldevins: Bodø bys historie 1816-1936 i 1937, og 2 år senere i kaptein Fritz Skaars prisbelønte avhandling : Nord-Norges landforsvar 1807-14.

Ideen å bevare skansen som kulturminne ble første gang lansert av journalist Roald Schjølberg i et innlegg i Bodøavisa Nordlandsposten i desember 1964. Forslaget ble fulgt opp av Nordland Fylkesmuseum, og av Bodø kommune, som i 1968 bevilget 6.000 kr for å få ryddet opp på området, og for å undersøke hva som kunne gjøres for å bevare skanseanlegget.

Undersøkelsen ble gjort av Fylkesmuseet i åra 1969-71. Skanserestene var et ganske mistrøstig syn, nærmest som en grus- og jordhaug. Tyskerne hadde i stor utstrekning benyttet stein fra skansen til sine kanonstillinger, og rasert de gamle vollene. Bare en del av skansens sørmur mot havna var noenlunde intakt. (Skanserestene ble målt opp og kartfestet, også de tyske stillingene ble tegnet inn. Det ble gravet prøvegrøfter og jorda ble siktet, uten at det ble gjort daterbare funn.)

Fylkesmuseet gikk i sin rapport til kommunen for en gjenoppbygging av anlegget. Museet gjennomførte i disse åra også en registrering av kulturminner i Bodø, som følge av denne ble både skansen og fyrhuset på Nyholmen registrert som verneverdige kulturminne i Bodøs nye generalplan.

Kommunen konstaterte interessekonflikten mellom næringsliv og verneinteresser og utsatte avgjørelsen om Nyholmens framtid til det var utarbeidet en reguleringsplan for området. Dette var i 1972. Fire år senere, i 1976, avgjorde kommunen saken i verneinteressenes favør. Nyholmen ble friområde, skansen og det gamle fyrhuset ble sikret mot rasering.

Forsvarsmuseet i Oslo støttet forslaget om å gjenoppbygge, dvs rekonstruere skanseruinene, ut fra anleggets verdi som forsvarshistorisk kulturminne, men kunne ikke love verken penger eller prosjekteringsstøtte. Museet hadde heller ingen gamle kanoner å låne ut, men museets venneforening stilte en støpeform for kanoner til rådighet, slik at det kunne støpes kopier av tidsriktige kanoner.

Riksantikvaren på sin side ønsket en pietetsfull restaurering av skanserestene, men var ikke villig til å gi prosjektet høy prioritet og finansiering, og hadde heller ingen fortifikatorisk kompetanse å tilby.

Så ble hele prosjektet stående mer eller mindre i stampe i 15 år.

I museumsmiljøene var det på 1970 og 80-tallet liten interesse for militærhistoriske anlegg, mangel på fortifikatorisk kompetanse spilte også inn. Men i lokalmiljøet i Bodø var det ildsjeler og pådrivere som holdt saken varm, gjennom brev til myndighetene og innlegg i lokalpressen. Også på Fylkesmuseet prøvde vi å holde prosjektet i bevegelse, Nyholmen skanse var i mange år et fast punkt i museets årsberetning.

Lokalhistorikeren Ole P. Forsgren gjorde et stort arkivarbeide ved å gjennomgå alt materiale om skansen fra åra 1810-15 i Statsarkivet i Trondheim, dette publiserte han i en artikkelserie i Bodøavisene i 1960- og 70-åra.

Byjubileum, venneforening og frigjøringsjubileum.

Før Bodøs 175 års jubileum i 1991 ble det nedsatt en kommunal arbeidsgruppe for skanseprosjektet. Grappa anbefalte gjenoppbygging av skansen, og la fram en prosjektbeskrivelse med kostnadsoverslag og finansieringsplan. Med Ulefoss jernstøperi ble gjort en intensjonsavtale om støping av 6 kanoner med Forsvarsmuseets støpeform, og med sponsorer i Bodø en avtale om finansiering. Pris pr. kanon- ca 25.000,- Men arbeidsgruppas framlegg nådde ikke fram til behandling i bystyret, og igjen sto saken i stampe.

Det ble nå etter hvert ganske klart at om skanseprosjektet skulle komme videre, så nyttet det ikke å vente på offentlig støtte og bevilgninger. Vi måtte bare få prosjektet i gang på eget initiativ.

I mars 1992 ble Nyholmens Skanses Venneforening stiftet under et møte i Fyrhuset på Nyholmen, som nå var overtatt av Fortidsminneforeningens Bodøavdeling og restaurert av medlemmene. Venneforeningen gikk snart til innkjøp av en åttepunds kanon støpt på Ulefoss jernstøperi i støpeformen til Forsvarsmuseets Venneforening. Kanonen, som med lavett kostet ca. 20.000 ble betalt av maleren Karl Erik Harr, døpt "Nordlands Trompet" og innviet med en salutt foran Bodø rådhus i 1993. Et norsk ordtak sier: Har du klave så får du nok ku!

Vi tenkte: Har du kanon så får du kanskje skansen i gang også.

Foto: <http://www.nyholms-skandse.no/>

Skansen gjenoppbygges

Men året etter, i 1994, løsnet det endelig for prosjektet Nyholmen skanse. Når alt klaffet nettopp det året skyldtes det nok en gunstig konstellasjon av omstendigheter og personer. Omstendighetene var kommunens forberedelser til frigjøringsjubileet 8 mai 1995.

Tidlig på høsten 1994 ble opprettet en arbeidsgruppe for å forberede jubileet, med kommunens informasjonssjef som formann, jeg kom med som museets representant.

Arbeidsgruppa gjorde snart prinsippvedtak om at frigjøringsdagen skulle markeres med salutt fra en gjenoppbygd del av Nyholmen skanse. Dette innebar anskaffelse av flere kanoner, og mannskaper til å betjene kanonene. Skansen fikk etter hvert en stadig større plass i jubileumsprogrammet. Kommunens ledelse så nok skansens potensial som turistattraksjon, og tok den inn i budsjettet for 8 mai arrangementet.

Nå kom det også nye støttespillere med fortifikatorisk kompetanse. Den nye byingeniør kom fra Forsvarets bygningstjeneste, og gjennom ham ble Bygningstjenestens nypensjonerte sjef oberst Tor Kirknes knyttet til skanseprosjektet som ulønnet prosjektleder. Sammen med ham sto en uformell styringsgruppe, hvor Fylkesmuseet, Forsvaret, Forsvarsforeningen og Reserveoffisersforeningen var representert.

Oberst Tor Kirknes orienterer DIS-Salten Slektshistorielag juni 2005

Så var det hele i gang, første oppgave var å få et batteri med 2 kanoner ferdig til 8 mai neste år. Anleggsarbeidet startet umiddelbart, med bygging av en anleggsvei til skanseområdet.

I løpet av høsten 1994 ble det holdt orienteringsmøter om prosjektet og vervet mannskaper til dugnadsarbeide og kanonbetjening. Kanon nr. 2 var alt klar, betalt av Bodøartisten Halfdan Sivertsen. Dugnadsarbeidet ble lagt opp med frammøte hver tirsdag og torsdag ettermiddag, og lørdag formiddag, det var godt frammøte og stor innsatsvilje.

De to kanonene ble montert i Luftfartshistorisk forenings lokaler ved flystasjonen og prøveskutt i april 1995. Vi hadde glemt å forhåndsvarsle salutten, noe som førte til full utrykning, først fra militærpolitiet og brannkorpset på flystasjonen, deretter fra politiet.

Uniformer denne første sommeren fikk vi låne fra Forsvarsmuseet og militærhistoriske foreninger i Trondheim og Oslo. 8 mai 1995 sto det første batteriet på skansen ferdig med to kanoner, og ble høytidelig åpnet av byens ordfører med mye folk tilstede.

Nasjonaldagen 17. mai var det igjen salutt og kanonerene gikk fremst i borgertoget samme ettermiddag. Senere er dette blitt tradisjon 17. mai, salutt om formiddagen og flaggborg i borgertoget om ettermiddagen.

Foreningen Nyholms skandses kompani

23. november 1995 ble foreningen Nyholms skandses kompani stiftet, og med kommunens velsignelse tok den nystiftete forening hånd om all videre virksomhet på skansen, dugnadsarbeide og arrangementer.

Det ble min oppgave å bygge opp en uniformert avdeling av kanonerer med tidsriktige dansk- norske infanteriuniformer. De første uniformene ble sydd i Bodø. Senere fikk vi kontakt med Sergei Karassevs verksted i St. Petersburg som nå gjennom flere år har produsert både uniformer, sabler og annet utstyr for oss. Flintelåsmusketter er kjøpt fra England.

I dag består avdelingen av nærmere 40 mann.

Museale betraktninger.

Da vi startet opp i 1994 hadde vi 2 alternativer, restaurering eller rekonstruksjon.

Motforestillingene mot gjenoppbygging som kom ikke minst fra Riksantikvaren og Fylkeskonservatoren var til å ta på alvor. Utilfredstillende faglig metode og manglende dokumentasjon kunne medføre at viktig kildemateriale gikk tapt. Avgjørelsen om hel rekonstruksjon ble grundig gjennomdrøftet, i arbeidsgruppa, med Forsvarsmuseet, og med Fylkeskonservatoren. Arbeidet med det første batteriet som vi gjorde fram mot 8. mai 1995 var nok preget av hastverk og manglende dyktighet.

Men i neste etappe, hovedskansen, ble det over fundamentsteinene brukt mindre stein som kunne legges for hånd, slike som vi fant i området og som kan være fra den opprinnelige skansen. Av dette arbeidet, og det som senere er gjort av stein og jordarbeide har de antikvariske myndigheter gitt en udelt positiv vurdering.

Vi har i dag en prosjektledelse med teoretisk og praktisk fortifikasjonskompetanse som det kan bli vanskelig å finne senere hen.

Funn under arbeidet

Vi har funnet god overensstemmelse mellom de avdekkete skanserestene og tegninger og rapporter fra 1810-13. Under arbeidet dukket opp funn som ga interessante innblikk i anleggdetaljer.

I mindre bratte partier fant vi at det har vært benyttet skjellsand fra fjæra som bankett under fundamentsteinene. Sanda har holdt steinen på plass, har vært frost-sikker og virket drenerende.

Skansemuren mot sør se ut til å ha vært kvitkalket. Her var en del av det opprinnelig murverk bevart. Murfoten var dekket av et sammenhengende torvlag, steinen under torva har kalkflekker av varierende størrelse. På resten av muren har nok vær og vind fjernet kalken. Kalking er ikke nevnt i kildematerialet, men kan ha blitt benyttet for å gjøre skansen synlig som landemerke å navigere etter.

Portinngangen i hovedskansens østmur ble lokalisert da en arkeologisk undersøkelse avdekket trappetrinn under jordmasse fra tysk virksomhet. Vi fant ingen gjenstander som sikkert kan knyttes til skansen, men en rundt stein med dimensjon som passet til kanonene på skansen ble funnet i jordmassen på nordre voll.

Arkivmaterialet nevner at stein av og til ble benyttet som kanonkuler på Nyholmen. Ei jernkule, vekt 4 kg, og dermed passende til skansens åttepunds kanoner, ble funnet i 1944 under graving av en kabelgrøft på Nyholmen. Kula er i dag i Fylkesmuseets samling.

Skansen med kanoner og kanonerer.

Oppbyggingen av den uniformerte avdelingen ble etter hvert finansiert gjennom innsamlete midler og salg av bilder. Bildene, en reproduksjon av anleggstegningene fra 1810 ble solgt for kr 1810 pr. stk. Omvisninger på fortet ble etter hvert en stadig større inntektskilde. Byggearbeidene ble gjennomført med bidrag fra lokale firmaer i form av materialer, samlet har vi fått ca 75.000 kr. fra Bodø kommune og et tilskudd på 300.000 kr. i statlige distriktsutviklingsmidler.

Finansiering av kanoner til fortet har gått meget greit, privatpersoner og bedrifter har nærmest stått i kø for å donere "sin" kanon, støpte kopier som det kan skytes sa-lutt med, hver til en pris av ca 30.000 kr.

Kanonmannskapene har forpliktet seg til et visst antall arbeidstimer i året, og ca 40 personer har deltatt. Men 10-15 mann, den harde kjerne, har stått på i årevis og med en innsats langt ut over det kontraktmessige.

Det er et godt miljø, men en ren "herreklubb", mest middelaldrende menn, få småbarnsfedre, mange yrker representert, og mange med en eller annen tilknytning til Forsvaret, som reserveoffiserer eller i Heimevernet. Men bak står det kvinner med stor tålmodighet og forståelse for mennenes fravær og engasjement på skansen. Kvinnene har også samlet inn midler til "Damenes kanon" på skansen.

20. mai 2000 ble den gjenoppbygde Nyholms skandse, i strålende vær og med stor publikumsoppslutning, høytidelig overlevert Bodø kommune ved byen ordfører.

Men dugnadsarbeidet pågår fortsatt for å gjøre anlegget komplett, de gjenstår nå å bygge vaktstue og kanonbatteri mot havna. Det er også en jobb å gjøre med opprydding og med bedre tilrettelegging for publikum.

Avslutning

Med Nyholms skandse har Sjøkrigen mot England, blokaden, de utskrevne kystvernmanskape, og nødsåra i Nordnorge 1807-14 fått sitt minnesmerke. Det er mange uttrykk i lokalsamfunnet for at virksomheten på skansen blir verdsatt i lokalsamfunnet.

En utenbys journalist kalte engang skansen og kompaniet for "Bodøs best bevarte hemmelighet". Dette har i sannhet forandret seg. I 1997 ble prosjektet tildelt den kommunale miljøvernpris, i 1998

fikk foreningen Nyholms skandses kompani Bodø kommunes kulturpris, i 1999 ble prosjektlederen Tor Kirknes tildelt Kongens for-tjenestemedalje til sin 70-årsdag,

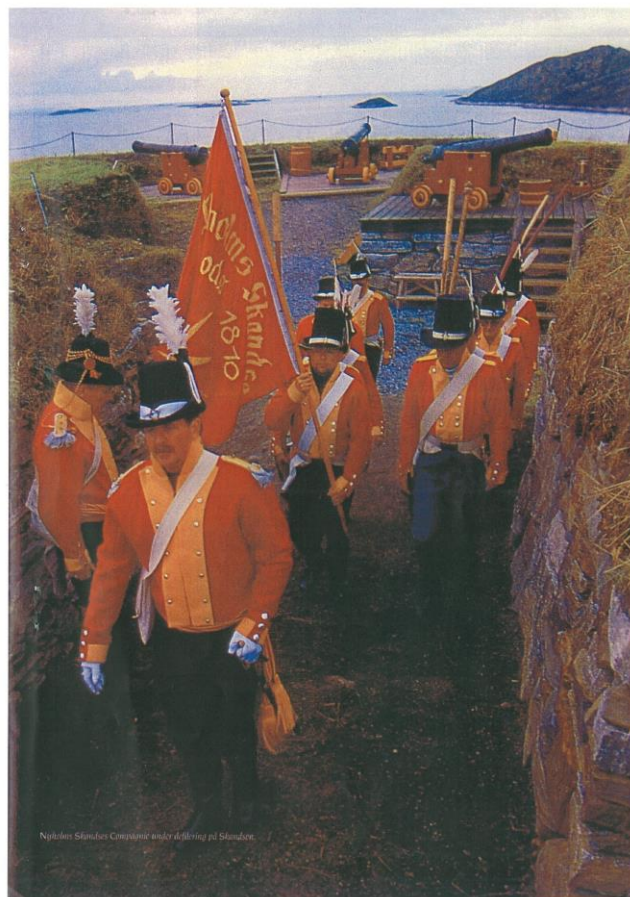
1. januar 2000 ble skansen utropt til "Bodøs Tusenårssted", og 7. juni 2005, i forbindelse med Bodøs markering av unionsoppløsningen 1905, fikk kompaniet *Nordlands-museets kulturhistoriske pris*.

Konferansedeltakere og andre tilreisende har gjerne et besøk med omvisning på skansen på programmet, og det er salutt fra skansen på store merkedager og ved større arrangementer.

Ikke minst var den store salutten nyttårs-aften ved tusenårsskiftet en opplevelse.

En stor begivenhet var det danske og norske kongebesøket 27 juni 1997, da vi fra skansen salutterte kongeskipene Norge og Dannebrog. Samme år deltok kompaniet i det militærhistoriske arrangementet ved Trondheims tusenårsmarkering, og i 1999 i Oslo ved Akershus festnings 700-markering i Oslo.

Skansen og kompaniet er også blitt et populært innslag i Nordland Musikkfestuke. 6 august 2005 deltok skansens kanoner som "solister" under Musikkfestukas åp-

ningskonsert da Litauens nasjonale symfoniorkester på torget i Bodø framførte Peter Tsjajkovskij's 1812-overtyde med kanoner og kirkeklokker.

Litteratur:

- Beutlich, F: Norges sjøbevepning 1750-1809. Oslo 1935
Norges sjøbevepning 1810-1814. Oslo 1940
- Coldevin, Axel: Bodø bys historie. Bodø 1966. (Nyholmen skanse side 72-78)
- Eriksen Egon og Frantzen Ole: Dansk artilleri i Napoleonstiden. Tøjhusmuseets skrifter 11. København 1989
- Forsgren, Ole P: Notater om Nyholmen skanse. Artikkelserie i Bodøavisene Nordlands-posten og Nordlands Framtid 1968-78
- Kiil, Alf: Før Bodø ble by. Bodø 1988
- Kirknes, Tor: Rapport fra Nyholmen skanse.
Medlemsblad for Nordland avd. av Foreningen til Norske Fortidsminnesmerkers Bevaring. Nr. 1, 1997
- Mathisen, Matthias: Situation af Bodøe Kiøbstæd, 1823.
Bruun Rasmussens Kunstauktioner, København. 602, 1994, nr. 45
- Schjølberg, Roald M: Nyholmen skanse. En del notater om festningens historie
Nordlandsposten, Bodø, februar 1966. særtrykk
- Skaar, Fritz C: Nord-Norges landforsvar 1807-1814. Tilleggshefte til Norsk Militært Tidsskrift nr. 3, 1938. Oslo Militære Samfunn. (Nyholmen skanse side 38-61)
- Sæther, Ola: Rapport om Nordland Fylkesmuseums undersøkelser på Nyholmen skanse 1968-71. Bodø 1971.

Oppfrisking av gamle bilder

Nils M. Nielsen

Mange av oss har vel liggende gamle bilder som vi har forsøkt å skanne inn for bruk i et bildearkiv eller i ei slektsbok. En del av disse bildene får en ikke tolererbar mengde støy i bildet, i form av støv eller dårlig skanning, eller at kvaliteten i utgangspunktet var for dårlig (tidens tann). Så også med digitale bilder, ikke alt som tas blir helt skarpt. Dette kan skyldes at en regner med at automatikken i kameraet klarer innstillingen – hvilket det kan få problemer med når objektet ikke er godt nok opplyst når innstillingen foretas.

Hva gjør en for å fjerne uskarpheten i et ellers brukbart bilde? Motivet er kanskje midt i blinken for vårt formål, men en må finne en måte å fjerne støyen på. Her kommer programvare for fotoredigering oss til hjelp, med fullt ut akseptable løsninger for de fleste oppgaver. Men hva når problemene er så omfattende at normale bildebehandlingsprogrammer (Adobe Photoshop, Paint Shop Pro, The Gimp) kommer til kort?

Den som leter han finner, heter det. Jeg fant en artikkel på nettet som kanskje viser veien til «den perfekte» algoritme for støyfjerning:

<http://www.linux.com/article.pl?sid=06/01/12/1744218>

Artikkelen omtaler en algoritme utviklet av en fransk matematiker. I tillegg til artikkelen nevnt finner en mer informasjon på hjemmesiden til GREYCstoration:

<http://www.greyc.ensicaen.fr/~dtschump/greycstoration/index.html>

Eksempelsamlingen som ligger på hjemmesiden er ganske så overbevisende når det gjelder hva en kan oppnå ved bruk av algoritmen, kikk f.eks. på papegøyebildet under «Image Inpainting». Beklageligvis kunne jeg ikke ta over noen eksempler, da de ble presentert i HTML format. Jeg har heller ikke hatt tid til å forsøke programmet på noen av mine egne bilder, men jeg har kommet så langt at jeg fant ut at den versjonen som eksisterer for Windows må kjøres i et vindu hvor en kan få gitt styreparametrene til programmet, noe grafisk grensesnitt var ikke tilgjengelig. Det er imidlertid underveis tillegg for The Gimp, slik at en kan nytte algoritmen fra dette bildebehandlingsprogrammet om en installerer denne tilleggsprogramvaren. Bildebehandlingsprogrammet Krita under Linux, og også albumprogrammet Digikam har fått sine tillegg.

Hvis nå bare de innskannede kirkebøkene som er lagt på nettet kunne vært behandlet med denne støyreduksjonsalgoritmen

Illustrasjonsmateriale for artikkel om Nyholms skandse.

Sender som avtalt diskett med billedmateriale om Nyholms skandse.
Håper noe av det kan brukes.

Bilde 1-3. viser ingeniørkaptein Friis anleggstegninger fra september 1810.
Hovedskansen, med plattformer for 8 kanoner.

Nyholmen med skanseanlegg og bygninger

Originaltekst: No II. Nyholmen i en forstørret Maaalestok med sine Forskandsninger
der ere besatte med 2 12 pundinger og 8 8 pundinger geometriks nøie opmaalt.

Hundholmen med havna og skansen på Nyholmen.

Originaltekst: No I. Situationskort over Havnen og Ankerpladsene ved Hundholmen i
Nordlandene saa og Nyholmen hvor Defensions Værker ere anlagde som bestryge
Indløbene til Havnen dominerer denne og Ankerpladsene, saavel som hele Terrainet
undtagen lille Hiertøe, der er inpassabel.

Kanoner og kanonerer på den gjenoppbygde skansen i 2000

Salutt 17 mai 1995

Kanonerer og 12 punds kanon 2004.

Bodø havn med Nyholmen i forgrunnen. Ca 1818.

Hilsen Ola S.

Ola Sæther:

Nyholms skandse, en kort beretning om et manuskript.

Kåseri Bodø Øst Rotary torsdag 23 juni 05. kl. 1835-1900.

Intro: Jeg vil på 25 min. kåsere om et manus om skansen på Nyholmen. Dette er et manus til et foredrag i St. Petersburg hvor Nyholms skandse for første gang presenteres i et russisk forum. Samtidig en første gjennomarbeidet og oppdatert kort presentasjon på norsk.

Første i kåseriet litt om min tilknytning til St.Petersburg/Leningrad, om Konferansen Skandinaviske forelesninger, og om hvordan manuskriptet tok form,

Tilslutt en kortfattet presentasjon av manuskriptet, som både forteller om skansen som operativt kystfort under Englandskrigen, og om arbeidet som er gjort for å gjenoppbygge den, slik at den nå er blitt et kulturhistorisk landemerke her i Bodø.

Konferansen Skandinavskije Tsjtjenija i St. Petersburg:

Russiske skandinavister, annet hvert år. Variert spekter av emner.

Arr RAN og etnografisk museum. Foredragene publisert i bokform etterpå.

Jeg har vært invitert siden starten i 1996, deltok første gang 1998 med 1 del av foredrag om familien Eriksen på Kildin (Norske kolonister på Murman). Deretter neste gang høsten 2000 med 2 del av samme foredrag.

Finansierte reise og opphold sjøl. Reisestipend fra Norsk faglig forfatterforening.

Hvordan er jeg kommet med i dette:

Første gang i Leningrad i 1966. stipendiat tsjekkisk, Narodni museum i Praha, reisestipend til besøk i Leningrad. Moskva og Kiiv. 14 aprildager i Leningrad, Numismatika i Eremitasjemuseet, nærmeste kollega var dr. Putin, som senere ble direktør for Numismatika. Hadde skrevet hovedoppgave om terrorisme og mordet på keiser Aleksander II, Bodde på hotell Europa, like ved "åstedet".

Så gikk det 25 år til neste besøk. Mai 1991. Invitasjon fra Leningrad fylke gjennom kulturavtalen mellom Nordland og Leningrad. Gå igjennom arkivene etter materiale om Norske kolonister på Murman.

Uhyre godt og nyttig: Anbefalingskirvet fra Leningrad Oblizpolkom åpnet alle (arkiv)dører. Særlig viktig BAN, avd, for sjeldne bøker, og Historiske statsarkiv, tidligere Ministerienes og Synodens arkiv (fortsatt kalles bygningen Senatet og Synoden). Urørte folianter, mange steder jeg den første på besøk siden revolusjonen, andre en eller to foran meg. Sterkt.

Levasjovskaja pustosj.

3 studieopphold 1991-93. Det er førte til kontakter, som igjen resulterte i invitasjon å delta på konferansen for skandinavister.

Et gjenstridig manus.

I februar 2005 ble tema begrenset til Norsk historie og kultur. Dette i anledning 100 årsmarkeringen for unionsoppløsningen

Jeg fikk anledning til å bidra med tema: Nyholms skandse.

Arrangøren forslo å gå forholdsvis lett over historien om skansen og Hundholmen under

Englandskrigen 1807-14, og legge mest vekt på gjenoppbyggingsprosessen, og skansens rolle som kulturminne i Bodø.

En fin anledning til å presentere Nyholmen, Nordland og Bodø i fremmed land! Men det ble mye strev med presentasjonen. En stor stoffmengde som komprimeres på få sider. Hva var viktig å få med, hva burde utelates?

Hvordan presentere et så lokalt nordnorsk emne i St. Petersburg? Hva vet de der om Bodø og nordnorske forhold i det hele?

Første utkast presenterte jeg i oktober 04 på et seminar på Høgskolen i Bodø.

Det ble høflig mottatt, med til dels drastiske endringsforslag. Så innarbeidet jeg noe av dette, og la det fram som mitt bidrag på en samling i Faglig forfatterforening i Oslo i november. Mer nyttig kritikk, og forslag, tildels nokså motstridende.

Men en påminnelse var betimelig: manus var for langt. 20 min taletid, det er 6 sider manus, ikke meget mer.

Presenterer her for dere den endelige versjon, på norsk. Jeg deltok ikke sjøl, sendte bare manus, som blir trykt med de andre bidragene.

Årets konferanse rapport blir dermed en slags russisk jubileumsbok, og med introduksjon av den norske generalkonsulen i St. Petersburg.

Jeg er godt fornøyd med at Nyholms skandse blir med i dette selskapet.